

Dinko Matković
Vrboska (Hvar)

POSLOVICE VRBOSKE

Većinu ovih poslovia pamtim iz djetinjstva i dječastva (rođen sam 1925. g.). Moja baka po ocu Dobra (Buona) Matković rođ. Stipišić (1870-1960) bila je nepismena, ali je znala mnogo poslovia i često ih upotrebljavala u razgovorima (osobito u razgovorima uz vatru na kominu), a djed po ocu Grgo Matković pok. Dinka (1858-1936) je bio pomorac i na jedrenjaku plovio po Jadranu i Sredozemlju te je znao i talijanske, koje je pamtio i moj otac Nikola Matković (1902-1979). Od 1991. g. uz poslovice bilježio sam i izreke (frazе), a i riječi.

Smatram da je razvrstavanje poslovia po tematskim područjima bolje od načela "nereda". Mnoge poslovice mogle su biti svrstane u dvije grupe po ovom redosljedu, ali sam ih zapisao samo jednom. Najviše ih je u grupi savjeti i u grupi moralno-etičkih vrijednosti, ali sve se na kraju svode na savjet i pouku kojima su starije generacije usmenim putem htjele prenijeti mlađima svoja životna iskustva po kojima bi se mlađi trebali ponašati. U Vrboski je u drugoj polovici 16. stolj. izgrađena monumentalna crkva - tvrđava (koliko mi je poznato jedinstvena u Dalmaciji) što je dokaz da su tadašnji Vrbovljani (ribari, težaci, pomorci i zanatlije) imali mnogobrojne veze i s Venecijom, koja je tada vladala otokom. Petar Hektorović u svom poznatom djelu "Ribanje i ribarsko prigovaranje" zabilježio je nekoliko poslovia što dokazuje da su ih ondašnji Hvarani upotrebljavali. Poput isklesanih kamena u spomenutoj crkvi tvrđavi, poslovice su bile i ostale elementi ugrađeni u duhovnu konstituciju i našeg otoka. Poslovice su se učile u školi (redovita pučka škola u Vrboski otvorena je za mušku djecu 1827. g.), iz kalendara i knjiga (tek poneki radioaparat bio je u mjestu do 1950. g., a TV - od 1960. g.), a najviše u društvenim kontaktima na rivi i pjaci. Teško je reći koliko je od ovih zabilježenih poslovia izvornih, nastalih u mjestu, sigurno je da ih nije mnogo, jer se mnoge čuju i u drugim mjestima na otoku, a veliki broj je općepoznat odnosno zabilježen, ali su sve ove poslovice prilagođene mjesnom govoru. Zabilježio sam i akcente bez kojih ovaj rad ne bi bio kompletan. Ovdje sam zabilježio 273 poslovice što ne znači da su sve zabilježene. Bio bih zahvalan onim Vrbovljanima koji bi ovome popisu dodali još poneku. Zahvaljujem prof. Ivu Tomiću na korisnim savjetima kao i na prevodu talijanskih poslovia.

Rujan 1999.

Dinko Matković

NEKOLIKO BILJEŽAKA O MJESNOM GOVORU U VRBOSKI NA OTOKU HVARU

Stanovnici otoka Hvara su čakavci i u gradu Hvaru čakavci (izuzetak su štokavci iz Sućurja). Mjesni govor u svakome od 18 naselja ima svoje veće ili manje posebnosti (Slovinci to kažu u rimi: Vsaka vas /selo/ ima svoj glas).

1. Za razliku od štokavaca i nekih čakavaca Vrbovljani su okavci - što znači da u mnogim riječima imaju O umjesto A: mōj /maj/; stōr /star/; tovōr /tovar - magarac/; dešperōn /dešperan - beznadan/; ōndjel /andeo/, kurōt /kurat - župnik/, zlōtan - zlatan/, prōvda - pravda/ itd. U osobnim imenima govori se i Ante /prije Ōnte, Mate /ranije Mōte/, Zane /ranije Zōne/, Kata /prije Kōtā/ itd.

2. I Vrbovljani kao i većina Hvarana nemaju glasove; LJ: Đ, Dž - umjesto LJ i Đ izgovaraju J (na pr. jūdi divjōk, grūbjī, nōjslajī, blagoslīvjāt itd. (izuzetak je u imenu Ljubica ranije Jūbica i Ljiljana. U riječima; vesēlje, žveljarīn = budilica L i J je suglasnički skup); jīr (đir), pūoj čā! /otiđi!/, mēja; tūji, rojen, grūožje /grožđe/, gvožjīcā itd. (izuzetak je u imenima Đorđi - ranije se govorilo Jōrji, Đurđica). Umjesto Dž govori se ž (žēp, svīdožba, deteržient itd.).

3. Glas R nije nosilac sloga, pa ispred njega dolaze samoglasnici: pārst, gārlit, tarbūh, tvārji /tvrđi/, čōran /crn/, kōr /krv/, cērta itd.

4. U govoru se česta dva diftonga: IE (mīek/mek/, mīeso/meso/, gvančera /poslužavnik/, omīendul /bajam/ itd. On se izgovara i u genitivu jednine imenica ženskoga roda: ženīe, trovīe, rukīe, nogīe itd.) i diftong /dvoglas/ UO: kūost/kost/, ovūon /on/, mūore/more/, tvūoga /tvoga/, Varbūoska /Vrboska/ itd.

5. Tri su akcenta: jedan kratki (kratkosilazni ili brzi) i dva duga - dugosilazni ili silazni i akut (koji se razlikuje od standardnog dugouzlaznog po tome što samo u početnom dijelu malo silazi). Za razliku od standardnog hrvatskog jezika kratkosilazni /^ˆ/ može biti ne samo na prvom slogu/ na pr. trōvā, grančīca, fermōvāt /zaustavljati/, zakukurīkāt itd. Ispred njega vokal je dug /kvantiteta/, a označen je sa --. Primjeri za duge akcente; a/ dugosilazni: pīr, jōje, tīlo, mišōnca, kožīdūra /šav/ itd.: b/za akut: gāće, pātīt, Forānin; zubātac itd. i akut je na spomenutim diftonzima /vidi bilješku 3/.

Iako je za taj posao bio potreban poseban napor /a i dobro uho/, akcentirao sam riječi i aforizme ne samo da bi se riječi istog glasovnog sastava moglo razlikovati po značenju (jīn /jedem/ i jīn /im/, dōn/dan/ i dōn /kratica uz ime svećenika/; sūd /sud/ i sūd /posuda/; mīšī /3.1. jed. prezenta gl. mijesiti/ i mīsi/ dativ jed. od misa: sōn/san/ i son /1.1. jedn. prezenta od gl. biti, enklitički oblik sam/; mūkā /brašno/ i mūka; mišju /mišlju/ i mišju; pīšit /žuriti/ i pīšit /prišiti/, mīrīt i mīrit /mjeriti/; pūški /pučki/ i pūški /dativ jedn. od puška/, tīlo /tijelo/ i tīlo /htjelo/ itd.), nego i zbog toga, jer je čakavska riječ bez akcenta nepotpuna pa je na pr. smiješno, a ponekad i nerazumljivo, slušati i školovanog štokavca kad čita neakcentirani čakavski tekst. I ne samo to; budući da nema standardne čakavice svaki akcentirani čakavski tekst ostaje kao trajan zapis jednog lokalnog govora i za buduće generacije.

6. Dolazi do stezanja dva samoglasnika kad se nađu, jedan do drugoga: ko /kao/; brô/brao/; znô /zno/: mîsli /mislio/; dvonâste /dvanaest itd., ali ne uvijek/ naoštrît, naoblôčit, nauživat se, naigrât se itd.

7. Često se dodaju samoglasnici na proklitikama: ũzo me, pòdo se, krôzo me itd.

8. Vokali ispadaju u sredini riječi, osobito u 1. i 2. 1. množine u imperativu; iskûpmo, potiežmo, strište /strižite/, rëste /recite/ itd. i u 2. 1. jednine u imperativu: piš, govûor, ispëc itd.

Na kraju riječi u infinitivu: kârpit, jîst /jesti/, lëc, pëc itd.

9. Za razliku od nekih drugih hvarskih lokalnih govora Vrbovljani dobro razlikuju u izgovoru i pisanju č i ć (koji se izgovara nešto mekše nego u standardnom jeziku).

10. Suglasnik L se gubi u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda: učî /učil/, hodîl/, ali ostaje neizmijenjen na kraju imenica; vârtal, posôl, kartûol /košara/, svârdal /svrdlo/, žôl /žal/ itd.

11. Suglasnik M na kraju riječi (osobito u morfološkim nastavcima) prelazi u N; rukûon /rukom/, mîslin, govûrin itd., ali ne uvijek; kûm, brâtim, duôm /dom/ itd.

12. Promjene suglasnika u suglasničkim skupinama su česte:

č postaje š u suglasničkom skupu: ĆK i ĆN pa se govori; kvôška, mâški, pûški, turîštiški, tôšno, mlîšni, ôblošno itd. i T: mûšte /muč'te/, ušte /uč'te/ itd.

D i T ispadaju u suglasničkim skupovima DSK i TSK: gosposkî, jûski, harvôski, splîski itd.

Suglasnički skup HV u standardnom jeziku je u lokalnom govoru F: Fôr /Hvar/, fôljen /hvaljen/, fôlà /hvala/ itd.

D ispada u suglasničkom skupu DZ: ozvonît. ozgôr/od'gor/itd.

Suglasnički skup GN iz standardnog jezika ponekad je GNJ: gnjôjan /gnojan/, gnjizdo /gnijezdo/ itd., ali dognât, poŕfegnit itd.

Sve se češće čuje suglasnički skup KT umjesto starijeg JT: zanôktica /zanôjtica/, mûkte /mûjte/, lôkti /lôjti/ itd.

U suglasničkim skupovima PĀ, PŠ, PS, PT suglasnik P često ispada: čelâ /pčela/, šeniĀ /pšenica/, sovât /psovati/, tîĀica /ptiĀica/ itd.

13. Sve imenice muškoga roda imaju samo kratku množinu: mîš - mîši; mîh - mîhi/i mîsi/; grîh - grîši: dvûor - dvûori; kâleb - kâlebi itd.

14. Većina imenica ima dvojne oblike u genitivu plurala: pârst - pôrst i pârstih; lîbar - libôr i lîbrîh; kolaĀĀ - kolaĀĀĀ i kolaĀĀĀĀ; stablô - stabôl i stablîh; lebrô - lebôr i lebrîh; lazânje - lazônj i lazânjih; balôta - balûot i balôtîh; kûĀa - kûĀĀĀ i kûĀĀĀĀ; smôkva - smôkov i smôkvih itd.

15. Osobna imena muškoga roda na -O i -E u deklinaciji dobivaju T ispred padežnih nastavaka (osim u petom padežu): Ândro - Ândrota - Ândrotu itd.: Mâteta - Mâtetu itd.

I mnogo imenica srednjega roda sklanjaju se po T - deklinaciji: dītè - dītèta, bilônce - bilônceta itd.; N - deklinaciji: sìme - sìmena - S-deklinaciji: nebesà, čudesà itd.

16. U prezentu u 1.1. jedn. glagol svršava na -N: pìjen, cìpon, grìen čà /odlazim/, govoriñ itd. a u 3.1.mn. na -DU: trìesèdu, čùjedu, čùvodu, mòlidu itd.

17. Aorist i imperfekt se ne upotrebljavaju, a prošla radnja se izriče perfektom: bî son /bio sam/, šìeto je /šetao je/, rabòtoli smo i lavrãli smo /radili smo/; govoriili su itd.

U govoru se upotrebljava samo imperfekt glagola bit (-, bîšes, bîše, bîšemo, bîšete, bîšedu) koji s infinitivom dotičnog glagola znači da je nešto valjalo ili se moglo učiniti u prošlosti: bîšes dūoć pok bi vāze; bîšedu von dōvāt pōk biste imãli itd.

18. Pluskvamperfekt se tvori od perfekta glagola bit i glagolskog pridjeva radnog (bî son dūošo, tî si bî pōpi, mî smo se bîli okupãli itd.).

19. Dodatkom enklitičkih oblika od glagola itit /ću, ćeš, će.../ na infinitivnu osnovu tvori se futur I /igrãću, govorićeš, šetãćemo itd. ili po uzorku: jō ću igrãt; ovūon će govorit; onñ ćedu se štīt. I futur II se tvori kao u standardu (na pr. Ako bñden išo, kupiću ti pãrsten).

20. I kondicional sadašnji i prošli tvori se kao i u standardnom jeziku od kondicionalnih oblika glagola bīt (bin, bi, bi, bismo, biste, bidu - i jō bin bī, tī bi bī, ovūn bi bī, onã bi bila, mī bismo bīli, vī biste bīli, òni bidu bīli) i glagolskog pridjeva radnog dotičnog glagola.

21. Neke riječi iz talijanskog /skoro sve su bile prilagođene našem izgovoru /sve se manje upotrebljavaju, a zamjenjuju ih riječi iz standardnog jezika /kapīt - razumit; diventāt - postāt; pensāt - mislit; pīerla - biser: kamarīer - kōnobar; kapišōnt - grūobje; per ožīempjo - na primjer; gvèra - rat; sōldat - vojnik; provīerbij - poslōvica itd./

22. Rječnici razlika između standardnog štokavskog i čakavskih lokalnih govora iz srednjedalmatinskih /i ne samo njih/ otoka su obimni, a što se detaljnije može doznati iz rječnika Andra Roki "Libar viskega jezika" i "Rječnik bruškega govora" od Pera Dulčića, a sigurno i drugih rječnika s kojima se autor ovih bilježaka nije imao priliku upoznati.

Dinko Matković

POSLOVICE

(zabilježene u Vrboski na otoku Hvaru)

Dobro - zlo; Djela - postupci; Društenost; Govor - šutnja; Jaki - slabi; Ludost - mudrost; Ljubav; Kalendar; Moralno-etičke vrijednosti: Obitelj - svojta; Općenitost; Psihološko područje; Savjeti; Samoća; Smrt; Tuđina; Uzroci - posljedice: Vjera; Zanimanje: život

Dobro - zlo

- Bñd dōbar da ne bñdeš - mōdar.
- Ućin dobrō - izīj gūovnō.

- Bõje dõbremu slũžīt, nẽgo zlũ zapovĩdãt.
- Ko ni provõ ÷a je zlõ, nẽ zno ÷a je dobrõ.
- Uçĩn dobrõ - ne bũoj se, uçĩn zlõ - zlũ se nõdoj.
- Uçĩn stũo pũtĩh dobrõ, a jedõnput, nẽ, ko da nĩs ništa uçini.
- U zlũ se ne ponĩz, a u dobrũ se ne uzohõl.
- Dobrõ se na dalekõ çũje, a zlõ jõš i dãje.

izĩj = 2.1. jed. imperativa glagola izist = pojesti

bõje = bolje

provõ = particip glagola provãt = probati

ne bũoj se = 2.1. jedn./nijeçni oblik/ glagola bojãt se = bojati se

stũo = 100

Djela - postupci

- Ako je pĩša umrĩt, nĩ zakopãt.
- Bũog ne plõco svãke subõte, ma dũžan ne ostãje.
- Jednõ je rẽc, a druõgo uçinĩt.
- Di ÷e sũza nẽgo - nã oko.
- Ko se dĩma ne nađĩmi, tĩ se uõgnja ne nagrĩje.
- Ko umĩ - njẽmu dvĩ.
- Ko muçĩ - dvõ uçĩ.
- Ko kantõ - zlõ ne mĩsli.
- Nõva metlã - dobrõ metẽ.
- Lĩpo riç - vrõta otvõro.
- Svãki je kovõç svojĩẽ srĩce.
- Zãrno po zãrno - pogãça.
- Nisũ ti mrõvi navũkli, nẽgo zũbi natũkli. /reçe se onome tko je debeo/

pĩša = žurba

tĩn = taj

umĩ = 3.1. jedn. prezenta glagola umĩt = umjeti

kantõ = 3.1. jedn. prezenta glagola kantãt = pjevati

Društvenost

- Vrãna vrãni ne kopõ õko.
- Od stõre kõkoše - dõbro jũhã.

- Rěc mi s kîn si, pòk ću ti rěc kakūov si.
- Stāv pàrst ù more - ìmoš vèzu s cìlin svìton.
- Svāko tīčica - svūome jātu.
- Ča se ćuko, tūo se doćuko.
- Kūo ni zò se, nî ni za drūgega.
- Ko s jòvlon tīkve sòdi, ò glovu mu se razbìjedu.
- Pūno bābic - dīte kilovo.

s kîn = s kime

takūov = takav

tīčica = ptica

ćuko = 3.1. jedn. prezenta glagola ćukāt = slutiti, predosjećati, nagađati,

zò se = za se/be/

nî = negacija 3.1. jedn. prezenta glagola bit = biti

ni = ni

jāval = davao

Govor - šutnja

- Bòji je dòbar glòs, nègo zlòtni pòs.
- Bòje je ča bìlo /čamudrògo/ jīst, nègo ča bìlo govoriť.
- Jazīk nīmo kòsti, a kòsti lòmi.
- Čā mi je nā sarcu, tuò mi je na jazīku.
- Nī svè za rěc /Svè se ne govòri/.
- Ča trīzan mīslī, pjòn govòri.
- Ko se zònji smījè, nòjboje se smījè.
- Vodā sve opère, ma nè i špòrki jazīk.
- Vūol se vīže za ròge, a čovīk za rīč.
- Kakòvo rīlo - onāko govoriťo.

pòs = pas, pojas

čamudrògo = štomudrago, bilo što

trīzan = trijezan

pjòn = pijan

špòrki = prljavi

vīže = 3.1. jedn. prezenta glagola viezat = vezati

rīlo = obraz / nekad posprdno, a nekad vulgarno/

Jaki - slabi

- Sila Bõga ne mòli.
- Kõmu Buõg, tẽmu i svĩ svĩeci.
- Vẽliko rĩba jĩ mõlu.
- Ko mòre i kũonj mu mòre. / moćniku je sve dobro/
- Di ni mãške, miši skõčẽdu.
- Ko je jãči, tĩn tabãči (tko je jači, taj provodi svoju volju)
- Slãbemu kũrcu svãko dlãka smĩeto.

ji = 3.1. jedn. prezenta glagola jist = jesti

đĩ = gdje

nĩ = negacija 3.1. jedn. prezenta glagola bit = biti

tĩn = taj

tabãči = 3.1. jedn. glagola tabãčiti

kũrac = muški spolni organ

Ludost - mudrost

- Ko je lũd, ne bũd mu drũg.
- Ko nĩmo u glõvi, ĩmo nõge.
- Ča lũd zamõrsi, stũo pãmetnih ne odmõrsi.

zamõrsi = 3.1. jedn. prezenta glagola zamõrsit = zamrsiti

stũo = 100

Ljubav

- Jũbõv je slĩpã.
- Dalekõ od oçĩju, dalekõ õd sarca.
- Ni blõgo ni srebrõ ni zlõto, vẽc je blõgo ča je sãrcu drõgo.

Kalendar

- Čũvoj se mãraškega sũnca.
- Cĩli mõi - ne svũc põn.
- Kad vejãča ne vojũje, mãrač oplakũje (ako veljača nije učinila po svojoj volji, t.j. ako nije kišovita, onda je ožujak kišovit).
- Gũospa Kandalũora - zĩmã fuõra, rẽko je Blõž da je lõž (Na Svijećnicu, 2. veljače, prestaje studen, ali to nije sigurno, jer već blagdan sv. Blaža, 3. veljače, može biti hladan).

- Agüst - đicu pohùst (već u kolovozu djecu treba toplije oblačiti).
- Svieti Tòma - ubij pròjca dòma.
- Pùol vejãče - lozà plãče.
- Do Božića ni zimiē ni glòda.
- Božiću - lípo ti je nò te i dvò dóna zà te, ma nìkad kako nò te (lijepo je i dva dana iza Božića, ali nikad kako na Božić).
- Sv. Kòta krãci dòn do Božića mñsec dòn (blagdan sv. Kate je 25. studenog, a Božić 25. prosinca).
- Svieti Ônte opàt - vãzmi motìku i pùoj kopàt.
- Û pol mòrča - sìpa i komòrča. (dolaze u plíćak)
- San Lorenzo grand' caldura, una volta poco dura (Sveti Lovro - velika vrućina, ali malo traje).
- Quatro aprilanti - quaranta duranti (Kakvo je vrijeme 4. travnja, takvo traje 40 dana).

mãraški / i mòrčin / = pridjev od imenice marač = ožujak

mòj = svibanj

pòn = sukno, vunena tkanina

Kandaluòra = Svijećnica

fùora = van; svršetak igre

agüst = kolovoz

pohùst = 3.1.jedn. prezenta glagola pohustot = malo sažvakati

pròjca = 4. padež glagola prosàc = svinja (reče se i gùđac)

zà te = ovdje u značenju: iza tebe

vazmì = 2.1.jedn. imperativa od glagola vazičst = uzeti

pùoj = 2.1.jedn. imperativa glagola pùoć = poći

Moralno - etičke vrijednosti

- Ako lãže kozà, ne lãže rùog.
- Čín ča hòćeš, ma nìćeš dòkle hòćeš.
- Kad se vlãše pogospòđi, gòre vlãše nògo pãše.
- Kùo ča činì, sèbi činì.
- Svãko skùža - ìmo mùža.
- Ko se fòli, sòm se kvòri.
- Ko se ne osvìeti, tìn se ne posvìeti.
- Nã dvi katrìde - ne mòre se síđit.
- Ne lãje pàs pòradi sèla, nògo pòradi sèbe.
- Od lãjova jazìka - oslobòđi Bòže.

- Rěc mi - da ti ne rěčen (to sam ja upravo trebao tebi reći).
- Prilika bère jãgode.
- Ča je prislôno, ni mãški ni drôgo.
- Ča je mojě, tuô je mojě, a čã je tvoje, tuô je i mojě i tvoje.
- Ôteto - prökletu!
- Kakô právo - tâko zdrãvo!
- Těže je juđima nego Bôgu ugodit.
- Ko se tûjemu zlù veselí, nekã se svũome nôdo.
- Lakô je s tûjin kûrcen - po kupñni tûc.
- Ko vitar sije, búru žãnje.
- Ko zlò činí, zlò ga i čěko.
- U lâži su krôtke nôge.
- Di lôž rûčo, tuôte ne večěro.
- U tûje koziě - vëlo vîme.
- Věće hi se utopílo u žmûlù, něgo ù moru.
- Ako ne mòreš bit líp i bogãt, mòreš dõbar i pošťien.
- Brãt brãta nad jãmu vòdi, a u jãmu ga ne tísne.
- Číst račún, ðũgo jübòv.
- Darovõnemu konjũ - zûbi se ne glèdodu.
- Kûmstvo je vëliko pobratíństwo.
- Poštũj brãta starijega i tẽbe će mlãji tvoji.
- Ča se rěče, tũo se ne porěče.
- Ča ôko ne vidi, sãrce ne žělí.
- Dok jednẽmu ne smãrkne, drũgemu ne svãne.
- Dûžan - rûžan.
- Ko se tõpi i za slãmu se ćapõ.
- Navíka je jednã mùka, a odvíka dví.
- Kûća ni tísna ako čějad ni bísna.
- Pãlica je iz rãja izõšla.
- Bravûra je živit bez lavûra.

skûža = isprika, izgovor

fõli se = 3.l.jedn. prezenta od glagola fõlit se = hvaliti se

sõm = sam

katrīda = stolica
prīslono = preslano
tuōte = tu
žmûl = čaša
ćapò = 3. l. jedn. prezenta glagola ćapāt = uhvatiti
pālica = šiba
bravûra = hrabrost, vrlina, umješnost
lavûr = rad

Obitelj - svojta

- Dicà su rādost i žalost.
- Ko rāno rûčo i rāno se ožèni, ne kàje se.
- Kòr nī vodà.
- Mûž je pèča prilipjena.
- Nevīsta - ne ustāla se iz mīsta!
- Ženà darži trī kantûna od kùće, a mûž jedòn.
- Ženà sòmu sèbe rûži kad svūoga mûža tûži.
- Ženà nòsi čovīka na obrāzu, a čovīk ženù na košùji.
- Čīer odònà - susīdon nazvònà.
- Kad bāčvica tanpòri, s nāšon māmom svāk govòri - kad bāčvica gūore s dnòn, nāša māma svākin zlūon (dok je u bačvici vina, odnosno dok majka ima, dotle je majka dobra, a kad je bačvica prazna, odnosno kad majka nema, onda je loša. Nepoznato mi je značenje glagola tanporit)
- Ako je bōje tvūoj, vèće ga se būoj.
- Blīža je košùja od kapòta.
- Tīeško mēni po ròdu mojīemu kad jò nīmon na dōmu svojīemu.
- Kolīko je bìlih grāvronih - toliko je dōbrih máčéhih.

kòr = krv
pèča = krpa, zakrpa
kantûn = ugao
ćīer = kći, kćerka
tvūoj = tvoj
būoj se = 2. l. imperativa jednine od glagola bojat se
grāvron = gavran

Općenitosti

- Kolīko jūdih - toliko ćūdih.

- Svāki brūod - na svūoj mūod.
 - Na mūci se poznājedu junōci.
 - Znōnje je imōnje.
 - Nē zno tovōr ča je petrusīmul.
 - Prōzno vrīca - stōt ne mōre.
 - Svī pārsti na rūci nīsū īsti.
 - Svāki oltarić īmo svūoj križīć.
 - Rība od glovīe smārdī.
 - Plūod ne pādo dalekō od stablā.
 - Nīko se nī naučen rodī.
 - Iz svojīe kōže ne mōreš utēc.
 - Od čēga vārč, od tēga i ručīca.
 - Sīta Pūla za Dalmāciju ne hāje.
 - Kakō prōstreš, onāko ćeš i lēc.
 - Svāko vodā - ogōnj gōsi.
 - Dobrō se sōmo fōli.
 - Svāko đilo - duōjde na vīdilo.
 - Chi lavora - camicia rossa, chi non lavora - due incolane.
- (Tko radi ima crvenu košulju, a tko ne radi - dvije uštirkane).

muōd = naćin

tovōr = magarac

mōre = 3.1. jed. prezenta glagola mōc = moći

đilo = djelo

duōjde = 3.1. jedn. prezenta glagola dūoc = doći

Psihološko područje

- Da je strōh rūke kakō ōci, nīkad se ništa ne bi ućinīlo.
- Ako se ne nasmījēš lūdemu, nićećeš pāmetnemu.
- Nī bogāt ko pūno īmo, nēgo ko pūno ne īšće.
- Dōj mi srīcu - vīež me u vrīcu.
- I pōp na mīsi - falī.
- Di kuō nīkne, tūote i obīkne.
- Kāšaj, svrōb i jūbōv - ne mōredu se sakrīt.
- Nījedna prīša ne ulōvi mīša.

- Ništa ni bõje od dõbre võje.
- Ča òko ne vidi, sårce ne želi.
- Pũne òči - pũno sårce.
- Svåk zjõ - kakõ znõ.
- Ni siromãh ko mãlo ìmo, nõgo kõmu se pũno hõće.
- Sõt glõdnemu ne vřuje.
- Ne vřuje gřa gřici da se frřigodu u ìstoj pasũrici.
- Pãrićõ rõžõnj, a zřec u gorř.
- Sårcu na võju, sèbi na nevõju.
- Sve se mòre ča se hõće.
- Ča ni lřpo vřdit, nř ni volřit.
- Ča se babi /i/třlo, tuõ se bãbi snřlo.
- Ko se nõdo, ni glõdan.
- Ko vèce hõće nõgo mòre, ostãne bez kõže.
- U strõhu su vèlike òči.
- Tèže je juđima nõgo Bõgu ugodřit.
- Ko žřvè u mřřũ, svãki dõn je na přřũ.
- Pesci - inbatesci (Na ribe se treba namjeriti).
- Sempres fava - stufava (Uvijek bob /jesti/ - dodije).

řšće = 3.1. jedn. prezenta glagola iskãt = tražiti

vřez = 2.1. jedn. imperativa glagola vřezãt = vezati

đř = gdje

tuõte = tu

přřša = žurba

frřigodu = 3.1. množ. prezenta glagola frřigot se = pržiti se

pãrićõ = 3.1. jedn. prezenta glagola pãrićat = spremiti

/i/třlo se = glagol. oblik od /i/třt se = hoće se

Savjeti

- Ne đřž jřdro svãkemu vřtru.
- Ni u crřkvu bẽz pinřez.
- Ko čẽko - dočẽko.
- Ko nõsi - ne prõsi.
- Ko polřjè - ne falřjè (reće se kad treba prskati vinograd).
- Miẽso iz kõže, řřba řz mora (treba jesti).

- Ne mòre se glovũon kroz mĩr.
- Ne išći krũha pĩko pogãće.
- Isprũž se koliko mòreš.
- Kĩn se kĩnon izbĩje.
- U gorĩ gũorsko, ù poje puõjsko, a mẽju jũdĩma jũski /tako se treba odijevati i ponašati/
- Ne mòre se sĩdit nã dvi katrĩde.
- Dvõ pũta mĩr, a jedõn pũt odsĩć.
- Ni krũha bez motĩke.
- Zsvĩr i za põs zadĩj. /U svemu je potrebno imati mjeru/.
- Bõje je kozũ privĩezat, nego se š njõn natĩezat.
- Ko se dũži, tĩn se rũži.
- Pošjĩ šiempju na posõl - i hòd za njõn.
- Vẽće vrĩdi prãtika nẽgo gramãtika (Više vrijedi praksa nego teorija).
- Ni u mũore mĩre, ni u Vlãha vĩre.
- Tĩho vodã brĩg dẽre.
- Ko rãno rãni, dvĩ srĩće grãbi.
- Ko vẽće trãti nẽgo dobije, vajõ da krõde ili zadijẽ.
- Ča mòreš uĩnĩt danã, ne õstav za sũtra.
- Ko se ne namũći, tĩn se ne nauĩi.
- Mõlo põmoć pũno vrĩdi.
- Ű se, nõ se i põdo se.
- Ko prĩn divuõjci, njegõva divuõjka.
- Prĩn pomẽt ĩsprid svojĩe kũće, põk ondã ĩspred tũje.
- Čĩstoćã je pũol zdrõvjo.
- Ne glẽdo zĩmã da je smõkva gnjĩlã.
- Dõj dĩte mãteri.
- Bez mũke, ni naũke.
- Bõje je sprĩĩt - nẽgo lĩĩt.
- Rẽc põpũ põp, a bobũ bũob.
- Ni dobrũ stẽć, ni rũgũ ostãvit.
- Svĩta ne dõj - ako te nĩko nĩšta ne pĩto.
- Nĩkad ni rãno rũćãt i oženĩt se.
- Di se mãže, tũote ne škripje.
- Pomõz se sõm, põk će ti i Buõg pomõć.

- Čûvoj se pasà čà ne lãje.
- Tïeško ti ga do smãrti ko se u zlo upãrti.
- Tïeško ti ga po dôtoj zdilici (teško ti je ako ovisiš o drugome).
- Ako ne pöçmeš, nièćeš ni svaršit.
- Kòga je molit, ni ga sardit.
- Lîpo rič - vrôta otvôro.
- Žîv, ma pûst drùgega žîvit.
- Dûoć će dôn i donit svïta.
- Mãnje sïra - kûpi se brïtvica (Od štednje može se nešto kupiti).
- Svãko prônje - zûbe kôže (ne treba često rublje prati, jer pranjem gubi kvalitetu).
- Merda fa erba (Gnojenje je korisno).
- Carta canta (Imam crno na bijelo).
- Stuca e pitura, che bella figura (Kit i boja daju lijep izgled).
- Chi va piano, va lontano (Tko ide polako, daleko dođe).

pinîez = pluralia tantum /2. padež/ od pînezi = novac, novci

mîr = zid

iščî - 2.1. imperativa glagola iskât = tražiti

kîn = klin

katrîda = stolica

mîr = 2.1. imperativa glagola mîrit = mjeriti

pôs = pas

tîn = taj

pošji = 2.1. imperativa glagola poslat

hòd = 2.1. imperativa glagola hodit

prâtika = praksa

mîra = mjera

trãti = 3.1. jedn. prezenta glagola trãtit = trošiti

zadijè = 3.1. jedn. prezenta glagola zadivât = zakačivati; ovdje fig. odštetiti

prîn = prije

rûgò = ruglo, sramota

svît = savjet

sôm = sam

pûst = 2.1. imperativa od glagola pûstit

Samoća

- Ko sôm živè sôm i krepò.
- Ūzdoj se û se i u svojè kjûse.
- Ko je namuròn, ni sôm.

namuròn = zaljubljen

Smrt

- Da znô čovik di će vrôt slomìt, tâmo nìkad ne bi ìšo.
- Dò sto gòdišć ni kòsti ni mĕsa.
- Jednà smärt - stĕo uzròkih.
- Svâkih kòzic se prodòjè /smrt ne gleda na godine starosti/
- Ni stârosti víka, ni smärti líkà.
- Ko je bĕštija, bĕštija i ùmre.

bĕštija = životinja, ovdje okrutan čovjek

Tudina

- Ko se napĭje čãja od mãte, zaborãvi i òca i mãter (ćuo sam od povratnika iz Argentine).
- Òboj ga se svĕome bez svĕoga.
- Svĕda je lípo, ma dõma nôjlipje.
- Svĕda pĕoć, a dõma duć.

mãte = biljka iz Južne Amerike

òboj = jao

Uzroci i posljedice

- Ako slĭpãc slĭpca vòdi, òbadvo će u jãmu pãst.
- Izvãd komõrĕ hrelò, ćrĭvã su mu võnka.
- Kakò sĭješ, onãko ćeš i žãnjot.
- Kòga gujã ugrĭzè - i gũšćerice se strãši.
- Kãd zĕb bolĭ, na njĕga jazĭk tarćĭ.
- Di kòga sarbĭ, tĕote se i ćĕšje.
- Kakò pròstreš - onãko ćeš i lĕć.
- Chi sempre magna verde, diventa bestia /Tko uvijek jede zeleno, postane životinja/

komõr = komarac

ćrĭva = crijeva

võnka = vani

tĕote = tu

Vrijeme

- Grīe vrīme, nōsi brīme.
- Popūodne je kāsno na mīsu.
- Svāko šila za vrīmena.
- Svē u svojē vrīme.
- Vrīme ne stojī.

grīe = ide, 3.1. prezenta /skraćeni oblik/ od defektivnog glagola gresti

Vjera

- Ni līst s lozīe bez vōje bōžje.
- Ko se čūvo - i Būog ga čūvo.
- I nevōja je bōžjo vōja.
- U nedīju ne tīč pōja, odnīt će ti svē nevōja.
- Mōl Bōga ko da ćeš sūtra umrīt, a lavrōj ko da ćeš ūvik živīt.
- Mōl Bōga i čīn pokōru da ne pādeš u gōru nevōju.
- Likōr līči, a Buōg izlīči.

ne tīč = 2.1. imperativa /niječni oblik/ od glagola tīcāt= dirati
lavrōj - 2.1. imperativa od glagola lav/u/rāt = raditi

Zanimanje

- Krūh pomuōrski je sa sēdan kōrih.
- Bez alōtā ni zanōtā.
- Ča māška kotī, svē mīše lovī.
- U težōkà čōrne rūke, a bilo pogāča.
- Strašīvemu targūovcu - kūrāc u tobūolcu.
- Ko targūje - ne gladūje.

čōrne = crne
tobolāc = kožnata valjkasta vrećica

Život

- Da jīe, kakò nī, bilo bi dobrō.
- Svē je čōrno zemjā.

- Mùka žìvìt, a žòl umrìt.
- Na mlâjima svìt ostâje.
- Ne žìvè čovìk sòmo od krùha.
- Ko nì kùcu gròđi, sòde sòđi i đìcu odgòjò - nè zno čà je žìvòt.
- Bògu dùšu, a Buòg je nièće (agonija).
- Pitàt će te stârost - đì ti je bila mlâdost.
- Lìpo je ostârit, a grùbo - bìt stòr.
- Mlâdost - lùdost, a stârost bez pâmeti.
- Lavora porca se ti vuol magnar /Radi, svinjo, ako hoćeš jesti)
- Cresi anni, cresi malani (S godinama rastu nevolje).
- Fin' che dura - non paura (Dok traje nema straha).

čòrno = crna

žòl = žal, žaljenje

sòdi = nasadi